

LUGAZ VE MUAMMA ÜZERİNE BİBLİYOGRAFYA DENEMESİ

Bibliography Work on Lugaz and Muamma

Şule KANDEMİR¹

¹ Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Öğrencisi, sulekandemir@arel.edu.tr, orcid.org/0000-0003-2149-9026

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received: 31.03.2021
Kabul/Accepted: 02.06.2021

DOI: 10.20322/littera.907234

Anahtar Kelimeler

Lugaz, muamma, bilmece, bibliyografya

ÖZ

Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında bir belâgat terimi olan lugaz, lafız ve mahiyet özellikleri belirtilerek bir nesnenin adının bulunması istenen ve bilmeden farklı olarak kendine özgü bir tarzı olan genellikle manzum bir söz sanatı olarak bilinir. Yine bir edebiyat terimi olan muamma ise mezkûr edebiyatlara ait şiirlerde de içine özel bir isim gizlenmiş beyit ve kıtaları ifade eden söz sanatı olarak tanımlanır. Her ne kadar lugaz ve muamma terimleri birbirine yakın özellikler gösterse de lugazın herhangi bir nesneyi buldurmaya yönelik olması, muammanın ise yalnız özel adları buldurmayı amaçlaması ve üslup bakımından da birbirlerinden farklı olması bu iki edebi sanatı birbirinden ayırır. Bu alanda yapılan çalışmalara bakıldığında ilk çalışmaların 1930'lu yıllarda yapıldığı görülür. Her ne kadar bu yıldan sonra günümüze değin yapılmış ve yapılmakta olan kimi çalışmalar varsa da edebi estetiğe haiz bu alan ile ilgili daha fazla çalışma yapılmasına ihtiyaç vardır.

Lugaz ve muamma üzerine yapılan bu bibliyografya çalışmasının amacı bu konuda yapılan çalışmaları bir araya toplayarak konu üzerine yeni çalışmalar yapacak olan araştırmacılara yardımcı olmak ve bu konuda daha çok çalışma yapılmasına katkıda bulunmaktır. Bu amaçla hazırlanan çalışmanın giriş kısmında lugaz ve muammanın ne olduğu üzerinde durulup ikisi arasındaki farklara değinilmiştir. Bibliyografya kavramı hakkında da kısaca bilgi verildikten sonra lugaz ve muammalar üzerine yapılmış çalışmaların bibliyografyasına yer verilmiş ve çalışmalar türlerine göre sınıflandırılıp bibliyografik künyeleri listelenmiştir.

ABSTRACT

Keywords

Lugaz, muamma, riddle, bibliography

Lugaz is a rhetorical term in Arabic, Persian and Turkish literatures. In lugazs, it is desired to find the name of an object by specifying its word and character properties. Lugaz is generally known as a poetic rhetoric, with a distinctive style unlike a puzzle. Muamma, as a literary term, is defined as rhetoric expressing couplets and continents in which a special name is hidden in all three literary poems. Although the terms lugaz and muamma show similar properties to each other, lugaz is used to find any object. The muamma as to only aims to find proper names. The fact that they differ from each other in terms of style distinguishes these two literary arts. Considering the studies in this field, it can be seen that the first studies were made in the 1930s. After these years, there are studies that have been done and are still being done. However, much more work is needed on this field, which is regarded as an important literary value. The purpose of this bibliography study on lugaz and muamma is to help researchers who will make new studies on the subject by bringing together studies on the subject and to contribute to further studies on this subject. In the introduction of the study prepared for this purpose, it is emphasized what lugaz and muamma are and the differences between the two are mentioned. After giving brief information about the concept of bibliography, the bibliography of the studies on lugaz and muammas is included and the studies are classified according to their types and their bibliographic personal records are listed.

Atf/Citation: Kandemir, Ş. (2021), “Lugaz ve Muamma Üzerine Bibliyografya Denemesi”, *Littera Turca, Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 699-711.

Sorumlu yazar/Corresponding author: Şule KANDEMİR, sulekandemir27@gmail.com

GİRİŞ

Edebiyatta ve özellikle şiirde bir söz ya da ifadeyi dolaylı yoldan anlatan bilmecelelere lugaz adı verilir. Arap edebiyatından geçen bu tür, halk şiirinde bilmece olarak adlandırılmıştır. İnsanların nesneyle ünsiyeti sonucunda ortaya çıkan bu zekâ ürünleri edebî bir faaliyete dönüşerek asırlar boyunca kullanılmış ve edebî zevk hâlini almıştır. Lugazın çıkış noktası ile ilgili yeterli veri olmasa da Arap bedevilerinin çöl yaşantılarının etkisi olduğu düşünülebilir. Öyle ki şiire merak salan bu kişiler zorunlu göçlerinde kendilerini eğlendirebilmeleri, zaman geçirebilmeleri için bir tür oyun icat etmişler, bu oyun Arap bedi, beyanıyla bütünleşerek bir sanat hâlini almış olduğu düşünülebilir.

Arap edebiyatında ortaya çıkan lugazın Türk edebiyatındaki seyrini Mustafa Uzun, şu ifadelerle anlatmaktadır:

“Arap edebiyatında ortaya çıkıp Arap ve Türk edebiyatlarında rağbet gören lugaz Fars edebiyatında genellikle yerini muammaya bırakmış ve muamma lugazdan daha çok gelişme göstermiştir. Türk edebiyatına XV. yüzyıldan itibaren girmeye başlayan lugaz XVIII. yüzyılda en verimli devresini yaşamıştır. Manzum olanları aruzun çeşitli kalıplarıyla yazılmakla beraber daha çok “fâilâtün fâilâtün fâilün” kalıbının kullanıldığı görülmektedir. Beyit ve kıta dışında gazellere de rastlanmakla beraber mesnevi şeklinde kafiyelenmiş yirmi-yirmi beş beyitlik örnekler çoğunluktadır. Aralarında Ahmed Paşa, Nâbî, Nedîm, Şeyh Galib gibi meşhurların da bulunduğu lugaz kaleme alan şairlere Lâmiî, Âşık Ömer, Sümbülzâde Vehbî, Rahmî, Ferdî, Sücûdî, Vahyî, Zarîfî, Zamîrî, Fazlî, Saidî, Râşid, Reşid, Lebîb, Fennî, Emînî, Sâbit, Zîver, Sâmi, Enderunlu Vâsîf gibi pek çok şairi de eklemek mümkündür. Mutasavvîf bir şair olan Himmetzâde Abdi Efendî'nin manzum lugazlardan ibaret *Dîvân-ı Lugaz* adlı bir eseri vardır” (Uzun 2003: 222, 223).

Klasik Türk edebiyatı metinlerinde lugazların oldukça önemli olduğu söylenebilir. Uzun'un yukarıda belirttiği gibi pek çok şair, divanlarının sonlarında bu nazım türünde şiirler kaleme almış ve bunun bir sanata dönüşmesinde etkili olmuşlardır. Bununla birlikte bu nazım türü, eğlendirici işlevi olduğu kadar öğretici işleve de sahip olduğundan pek çok ahlak ve feraiz konularının kişilere bu tür ile öğretilmiş olduğu söylenebilir.

Bir edebiyat terimi olarak muamma, lugazlara benzese de içerik açısından lugazlardan ayrılır. Muamma, lugazlardan farklı olarak isimleri saklama üzerine kuruludur. İsim bilmeceleleri olarak düşünülebilecek bu türde özellikle peygamber isimleri oldukça geniş bir yer tutar. Edebi sanatların ustalıklı kullanıldığı bu şiirlerde harf simgeciliğinden de yararlanır. Yekta Saraç, muamma ile ilgili olarak şu bilgilere yer verir:

“Yine bir edebiyat terimi olarak muamma ise “şiirde remiz, ima veya işaret yoluyla dolaylı şekilde bir isme delâlet eden söz” diye tanımlanmaktadır. Şiirde bir ismi, lafzını örtülü biçimde tarif ederek gizlemeye ta'miye, gizlenen isme muamma,

muammayı söyleyene muamma-gûy, çözene de muamma-küşâ denir” (Saraç 2005: 322).

Tıpkı lugaz gibi bu edebi tür de Arap edebiyatında ortaya çıkmıştır. Arap edebiyatından Türk edebiyatına geçiş çoğu edebi türde olduğu gibi Fars edebiyatı tesiriyledir. Saraç, bazı İran kaynaklarında ilk muamma söyleyenin Hz. Ali; Türk edebiyatında ise Ahmedî ve Muînî olduğunu söyler (Saraç 2003: 322).

Şunu belirtmek gerekir ki muammayı oluşturan zemin ile lugazı oluşturan zemin aynıdır. Lugazın ya da muammanın hangisinin önce olduğu konusunda kaynaklar yeterince bilgi sunmasalar da bunların her birini oluşturan sebepler aynı olmalıdır.

Tıpkı lugazlarda olduğu gibi muammaların da belli bir söyleme usulü bulunmaktadır. Bu usulü Saraç şu cümlelerle ifade etmektedir:

“Genellikle muamma bir beyitle yazılır ve gizlenen isim daha çok ikinci mısradan bulunur. Bir beyitte çoğunlukla bir isim gizlenmekle birlikte birden fazla kelimenin gizlendiği de görülmüştür. Ayrıca muamma tek bir kelimedede olabileceği gibi birden fazla kelimedede uygulanarak tek bir isim de elde edilebilir. Birden fazla beyitle, kıta ve rubâî şekliyle yazılan muammalar da vardır. Muamma yazmak veya çözmek için Arapça ve Farsça bilmenin yanı sıra ebced hesabı, İslam kültürü, çeşitli inançlar, dil bilgisi, klasik edebiyat alanında da bilgi sahibi olmak gerekir. Ayrıca bir ismin kelimeler arasına gizlenmesinin edebî zevke ters düşmemesi ve gizlenen ismi güçlülükle de olsa bulmanın mümkün olması lazımdır” (Saraç 2005: 322).

Türk edebiyatında muamma yazma geleneğinin lugaz yazma geleneğinden daha fazla olduğu söylenebilir. Özellikle peygamber isimleriyle, ehl-i beytin isimlerinin buldurulmasına yönelik yazılan muammalar oldukça fazladır. Türk edebiyatında Lâmiî Çelebi, Bâkî, Fuzûlî, Gelibolulu Mustafa Âfî, Azîzî, Nâbî gibi pek çok isim muamma yazmışlardır. Yeni bulunacak olan divanlarda bu yeni muammaların varlığı ortaya çıkacaktır.

Lugaz, muamma ile karşılaştırıldığında öncelikle bu iki terim birbirine yakın anlamlıdır denilebilir. Yine her ikisinin de şiir şeklinde olması ve aruz vezniyle yazılması ortak noktalarıdır. Bahsedilen benzerliklerinden dolayı lugazlarla muammaların birleştirilmesine de rastlanmaktadır. Bu tür muammalara “Muammâ ber-tarîk-i lugaz” denmektedir. Birbirine yakın özellikler gösteren muamma ile lugaz arasındaki en belirgin fark ise muammanın sadece esmâ-yı hüsnâ, esmâ-yı nebî ve diğer özel isimleri buldurmayı amaçlaması lugazın ise bunun dışındaki her türlü varlığı konu edinmesi ve genellikle soru cümlesiyle başlamasıdır.

“Muammada kastedilen ismin harflerine işaret vardır. Çünkü muamma eski devirlerde özellikle devlete ait gizli bilgilerin bir yere ulaştırılmasını sağlar. Yani istihbarat amaçlı olarak kullanılır. Başkaları tarafından mesajın / şifrenin anlaşılmasını için değişik yöntemler (yerine koyma yöntemi, yer değiştirme yöntemi gibi) kullanmak suretiyle yazılan muammalar bu özellikleri dolayısıyla daha zor

çözülür. Bundan dolayı muammaları çözmek için değişik yöntemler ve bu yöntemleri anlatan birçok eser mevcuttur. Kindî, İbn Tabâtabâ, İbn Ablân ve İbnü'd- Düneynîr gibi müellifler bu alanda eserler telif etmişlerdir. Lugazlarda ise çözümü kolaylaştıracak ipuçları anlatımda mevcuttur. Dolayısıyla daha rahat çözülürler. Muammalar çoğunlukla tek beyit halindedir. Lugazların beyit sayısı değişken olup bir beyitten yirmi, yirmi beş beyite kadar yazılabilir.” (Hatunoğlu 2013: 3,4).

Muamma ve lugaz arasında üslup bakımından da ayırıcı bir özellik mevcuttur. Nitekim lugazlar yukarıda da değinildiği gibi “Nedir ol, nedir ol kim, ol ne isim, ne acep isim” gibi soru cümleleri ile başlar. Böylece özel bir başlık olmasa da manzumenin lugaz olduğu anlaşılır. Ancak muammalar bu ifadelerle başlamayıp bazen manzumenin başında bir isim bulunur ve böylece muamma olduğu anlaşılır bazen de hiçbir isim bulunmaz ve sadece içinde birtakım harf oyunları barındırır. Bununla birlikte hem lugazın hem de muammanın lafız olarak anlaşılması basitken mana olarak anlaşılması bir hayli zordur.

I. Lugaz ve Muamma Üzerine Çalışmalar ve Bibliyografya Terimi

Lugaz ve muamma ile ilgili ulaşılabilen çalışmalara bakıldığında ilk çalışmaların 1930'larda yapıldığı görülür. Nitekim konu ile ilgili yapılan ilk çalışma olarak Mustafa Cavit'in Halkbilgisi Haberleri Mecmuası cilt 1, sayı 10 ve sayfa 10'daki *Fezmi'nin Muammaları* adlı makalesi görülür.¹ Bu konuda yapılan en eski bir başka çalışma da 1936'da Ali Nihat Tarlan'ın *Dîvân Edebiyatında Muammâ* isimli kitabıdır. Sonraki yıllarda ise konu ile ilgili makale ve kitaplar yayınlanmaya devam etmiştir. Özellikle 2000'li yıllardan sonra konu üzerine çalışmalar artarak devam ettiyse de yapılan çalışmaların tarihlerine bakıldığında gerek lugaz gerekse de muamma üzerine çalışmaların son yıllarda daha çok yoğunluk kazandığı görülür. Konu ile ilgili yapılan son çalışmalar ise Mustafa Özkat'ın *Sultan III.Murad'ın Lugazları ve Bu Lugazlara Yazılan Cevaplar* isimli makalesi ile Mustafa Uğurlu Arslan'ın *İsmail Hakkı Bursavi'nin Lugaz Şerhleri* adlı makalesidir. Muamma türünü kapsamlı bir şekilde ele alan çalışmalardan biri de Ali Fuat Bilkan tarafından telif edilen *Türk Edebiyatında Muamma* isimli eserdir. Yapılan literatür taramasında lugaz ve muamma ile ilgili devam etmekte olan çalışmaların olduğu da tespit edilmiştir. Muamma ve lugaz konusunda yapılmış olan çalışmalar yetersiz olup üzerinde daha fazla çalışma yapılmaya muhtaç bir alandır. Bundan dolayı bu alanda çalışacak başka araştırmacılar için muamma ve lugaz bibliyografyasının hazırlanması gerekli görülmüştür.

Bibliyografya terimine kısaca bakılacak olursa Türk Dil Kurumu'nun bu terime; “Belli bir konu, yer ve dönemle ilgili yayınları kapsayan veya en iyilerini seçen eser” (TDK 2008: 29) olarak anlam verdiği görülür. Ayrıca bibliyografya kelimesi, “eski Yunanca biblion (kitap) ve graphien (yazmak) kelimelerinden türeyen bir terimdir. Bibliyografya, yabancı dillerde literatür terimiyle de karşılır. Bizde bu kavrama işaret etmek üzere kullanılan bibliyografya veya kitabiyat denilen kelimeye Türk Dil Kurumu'nun verdiği karşılık kaynakçadır” (Önal 2003: 1).

¹ Altinova, Mehmet; “Eminönü Halkevi'nin Çıkardığı Halk Bilgisi Haberleri Dergisi ve Sistematik İndeksi”. Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi, 2018, Cilt:1, Sayı: 2, s.139.

“Bibliyografya terimini; her çeşit yayını (kitap, dergi, makale vb.) kısımlara ayırarak yıl, ay ve tür belirterek liste halinde gösteren, genellikle inceleme kitaplarının, araştırma yazılarının sonunda yer alan, bazen müstakil kitap olarak da yayımlanan yazı olarak tanımlamak ve açıklamak da mümkündür.” (Karataş 2001: 67-68).

Bibliyografik eserlerin Türk edebiyatındaki tarihsel sürecini Önal, şu şekilde açıklamaktadır:

“Bibliyografik eserlerin geçmişine bakıldığında ise bunu XV. yüzyıl ortalarında matbaanın keşfi ve sonrasında yayılmasına kadar götürmek mümkündür. Bizde matbaanın geç kullanılması bibliyografik eserlerin de gecikmesine ve yavaş gelişmesine sebep olmuştur. Ülkemizde XVII. yüzyılda Kâtip Çelebi (1609-1657) tarafından kaleme alınan *Keşfü'z-zünûn* ile başlayan bibliyografya çalışmaları yavaş bir gelişim göstermiş, bu çalışmalar daha çok cumhuriyet döneminde yaygınlaşmış ve önem kazanmıştır.” (Önal 2003: 2-6).

Muamma ve lugaz bibliyografyasının hazırlandığı bu makalede çalışmalar türlerine göre sınıflandırılmıştır. Sınıflandırmanın her başlığı altındaki eserler yazar soyadlarına göre alfabetik olarak sıralanmıştır. Buna göre hazırlanan bibliyografya, tezler, kitaplar, makaleler, bildiriler ile ansiklopedik maddeler ve kitap bölümleri ile devam etmekte olan çalışmalar başlıkları altında verilmiştir:

Bibliyografya

I. Tezler

Alkan, Ahmet; “Türk Edebiyatında Lügaz ve Sıdkî Efendi'nin Mecmû'a-yı Hafıza'sı”. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi. İstanbul 2020.

Arıkan, Fatma Betül; “Ali Emirî Manzum 718 Numaralı Lugaz Mecmuasının (50a-90b) Çeviriyazımı ve İncelenmesi”. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. İstanbul 2011.

Ayar, Nurgül; “Millet Kütüphanesi Ali Emiri Manzum 567'deki Lügaz Mecmuası (vr.245-280 Metin-İnceleme)”. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. İstanbul 2011.

Baş, Münire Kevser; “Lâmîi Çelebi'nin Şerh i Mu'ammeyât- ı Âlâ Esma- i Hüsnâ'sı”. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara 1999.

Beşe, Mehmet Vakıf; “Letaif-i Elgaz”. (Yayımlanmamış Lisans Bitirme Tezi). Atatürk Üniversitesi. Erzurum 1983.

Çakıroğlu, Nevin; “Süleymaniye Kütüphanesi Bağdatlı Vehbi 1542'de Kayıtlı Muamma-Lugaz Mecmuası: İnceleme-Metin”. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. İstanbul 2014.

Çelikkemir, Meryem; “İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi ty13337 Numarada Kayıtlı Lugaz Mecmuası İnceleme Çeviri Yazılı Metin”. Yüksek Lisans Tezi. Kırklareli Üniversitesi. Kırklareli 2019.

Demir, Salih; “Millet Kütüphanesi Ali Emiri Kitaplığı Manzum 719'daki Lugaz Mecmuası: Vr. 1b-39a İnceleme-Metin”. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. İstanbul 2012.

Ertürkoğlu, Eren; “Reşit Efendi'nin Divan-ı Lügaz'ı (İnceleme-Metin)”. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. İstanbul 2014.

Gönenç, Cevriye Sezen; “Âşık Tarzı Türk Şiirinde Muamma ve Lugaz”. Yüksek Lisans Tezi. Fatih Üniversitesi. İstanbul 2011.

Hamza, Adem; "Türk Edebiyatında El Yazması Bir Lugaz ve Muamma Mecmuasının Transkripsiyonlu Olarak Latin Harflerine Çevirilmesi". Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi. Edirne 2011.

Hatunoğlu, Ömer; "Millet Kütüphanesi Ali Emiri Manzum 567'deki Lugaz Mecmuası (vr.334b-383b): İnceleme-Metin". Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. İstanbul 2013.

Kip, Nevres; "Millet Kütüphanesi Ali Emiri Kitaplığı Manzum 719 Numaralı Lugaz Mecmuasının (80b-121b) Çeviriyazımı ve İncelenmesi". Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. İstanbul 2011.

Laçın, Havva; "Millet Kütüphanesi Ali Emiri Kitaplığı Manzum 719 Numaralı Lugaz Mecmuasının (39b-80a) Çeviri Yazımı ve İncelenmesi". Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. İstanbul 2011.

Okçuoğlu, Aygül; "Millet Kütüphanesi 567 Numaralı Lügaz Mecmuası (Metin-İnceleme)". Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. İstanbul 2019.

Sarıhan, Orhan Çağrı; "Ali Emiri Manzum 718 Numaralı Lugaz Mecmuasının (01b-50a) Çeviri Yazımı ve İncelenmesi". Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. İstanbul 2011.

Toz, Hıfzı; "Muamma-Nâme". (Yayımlanmamış Lisans Bitirme Tezi). Atatürk Üniversitesi. Erzurum 1983.

II. Kitaplar

Bilkan, Ali Fuat; *Türk Edebiyatında Mu'ammâ*. Akçağ Yayınları. Ankara 2000.

Çelebioğlu, Âmil, Öksüz, Yusuf Ziya; *Türk Bilmeceler Hazinesi*. İstanbul 1979.

Elçin, Şükrü; *Türk Bilmeceleri*. Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara 1970.

Muhammed Zihni, *Fıkıh Bilmeceleri*, (Sadeleştiren: İbrahim Halil Can), Bahar Yayınları. İstanbul [t.y.].

Özerol, Nazmi; *Bir Lugaz Mecmuası* (Letâif-i Elgaz/Bilmece). Sonçağ Yayıncılık. Ankara 2018.

Rumûzî Mustafa; *Risâle-i Muammâ/ Muammâ Risâlesi*, İnceleme-Metin. (Hazırlayanlar: Halil Çeçen ve Aysel Sağlam). DBY Yayınları. İstanbul 2019

Tarlan, Ali Nihat; *Dîvân Edebiyatında Muammâ*. İstanbul Üniversitesi Yayınları. İstanbul, 1936.

III. Makaleler

Akar, Metin, vd.; "Çukurovalı İki Âşık Vahap Kocaman ve Kul Mustafa İle İlgili Anılar". Aydın Türklük Bilgisi, 2017, Cilt: 3, Sayı: 2, s. 1-10.

Akpınar, Şerife; "Şâir Tezkirelerinin "Lugaz"a Bakışı, Toroslardan Tanrı Dağlarına Türk Halk Biliminin Ulu Çınarı Prof. Dr. Ali Berat Alptekin Armağanı, [ed. Esmâ Şimşek vd.], Kömen Yayınları, 2019, s. 287-302.

Alkan, Ahmet; "Nermî ve Bazı Lügazlarının Çözümü Üzerine". RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, 2020, Sayı: 19, s. 541-557.

Arslan Mehmet; "Mu'ammâ Geleneği ve Cem Sultân'ın Bazı Mu'ammâlarının Çözümü". Yedi İklim, 1992, Sayı: 24+6, s. 26-32.

Arslan, Mehmet; "Cem Sultan'ın Bazı Mu'ammâlarının Çözümü". Osmanlı-Edebiyat-Tarih- Kültür Makaleleri, İstanbul 2000, s. 299-304.

- Arslan, Mehmet; "Divan Edebiyatında Mu'ammâ Çözülmüş Mu'ammâ Örnekleri ve Mu'ammâ Çözüm Teknikleri". Prof. Dr. Mehmet Arslan'a Armağan, Sivas 2019, s. 79-168.
- Arslan, Mehmet; "Divan Edebiyatında Mu'ammâ Geleneği ve Feyzi'nin 'Gül'i Sad-Berg' Adlı Mu'ammâ Risalesi". Türklük Bilimi Araştırmaları, Sivas 1998, Sayı: 6, s. 23-66.
- Arslan, Mehmet; "Divan Edebiyatında Mu'ammâ". Osmanlı Edebiyat-Tarih-Kültür Makaleleri, İstanbul 2000, s. 251-276.
- Arslan, Mehmet; "Divan Edebiyatında Mu'ammâ". Osmanlı: Kültür ve Sanat, Ankara 1999, Cilt: 9, s. 718-730.
- Arslan, Mehmet; "Divan Şairinin Dehası ve Zâtî'nin Şiirlerinde Mu'ammâ Benzeri Harf ve Kelime Oyunlarına Dair I". Yedi İklim, 1992, Sayı: 3, s. 22-27.
- Arslan, Mehmet; "Divan Şiirinin Dehası ve Zâtî'nin Şiirlerinde Mu'ammâ Benzeri Harf ve Kelime Oyunlarına Dair II.". Yedi İklim, 1992, Sayı: 4, s. 28.
- Arslan, Mehmet; "Feyzî'nin "Gül-i Sad-Berg" Adlı Mu'ammâ Risâlesi". Osmanlı Edebiyat- Tarih-Kültür Makaleleri, İstanbul 2000, s. 277-297.
- Arslan, Mehmet; "Zâtî'nin Şiirlerinde Mu'ammâ Benzeri Bazı Harf ve Kelime Oyunlarına Dair". Osmanlı Edebiyat-Tarih-Kültür Makaleleri, İstanbul 2000, s. 305-317.
- Arslan, Mustafa Uğurlu; "İsmail Hakkı Bursavî'nin Lugaz Şerhleri". Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi, 2020, Sayı: 13, s. 259-290.
- Atik, Hikmet; "Zati Süleyman Efendi'nin Nakşi Ali Akkirmani'nin Bir Mu'ammasını Şerhi". Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2009, Cilt: 13, Sayı: 2, s. 211-229.
- Başpınar, Fatih; "Adlî Divân'ında Çözümlü Muammalar", 2021, Cilt: 22, s. 587-607.
- Bilgiç, Gökhan; Şifâyî'nin Şerh-i Şebistân-ı Hayâl Adlı Eserinde Harflerle İlgili Teşbihler Sistemi". Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi, 2019, Cilt: 4, Sayı: 2, s. 142-165.
- Bilkan, Ali Fuat; "Nabî'nin Mu'ammâlarına Dair. Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Ankara 1995, Sayı: 3, s. 205-217.
- Cavit, Mustafa; "Fezmi'nin Muammaları". Halkbilgisi Haberleri Mecmuası, Ankara 1930. Cilt: 1, Sayı: 10, s. 10.
- Çakır, Müjgan; "Hayli Eglencedür Bu Rindâna: Arayıcızâde Ferdî Hüseyin ve Lügazları". Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, İstanbul 2013, Cilt: 6, Sayı: 11 [Prof. Dr. Orhan Bilgin Armağan Sayısı 1], s. 127-176.
- Çapan, Pervin; "18. Yüzyıl Tezkirelerinde Örneklenen Mu'ammâ ve Lugazlar". Osmanlı Araştırmaları, İstanbul 2005, Sayı: 26 [Mehmet Çavuşoğlu'na Armağan-II], s. 205-222.
- Çelebioğlu, Amil; "Lügazlara Dair". Türk Kültürü, Ankara 1978, Cilt: 17, Sayı: 193 [Atatürk Sayısı], s. 43-47.
- Çelebioğlu, Âmil; "Mu'ammâlara Dair". Türk Kültürü, Ankara 1979, Cilt: 17, s. 200-202.
- Çetindağ, Yusuf; "Türk Edebiyatında Mu'ammâ Üzerine". Akademik Araştırmalar Dergisi, Sayı: 13. s. 1.
- Çetinkaya, Haydar; "Eski Bir Yazmadaki Muammalar ve Cevapları". Türk Folklor Araştırmaları Dergisi, Kasım 1975, No: 316.
- Çetinkaya, Haydar; "Eski Bir Yazmadaki Muammalar ve Cevapları". Türk Folklor Araştırmaları, İstanbul 1975, Cilt: 16. Sayı: 316, s. 7477-7478.

- Çobanoğlu, Murat; "Âşıklık Geleneğinde Muamma". Çağrı Dergisi, Ankara 1984, Sayı: 196.
- Demirkazık, H. İbrahim; "Mustafa Fenni'nin (öl. 1745) Lugazlarının Özellikleri ve Divan'ında Olmayan Yedi Lugazının Tenkitli Metni". Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, İstanbul 2010, Sayı: 5, s. 35-80.
- Dilçin, Cem; "Fuzulî'nin Nesîb Bölümü 'Lugaz' Olan Bir Kasidesi". Ankara Üniversitesi Dil Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi [DTCF Dergisi], Ankara 1999, Cilt: 39, Sayı: 1-2, s. 78-86.
- Durmuş, Tuba Işın; "Bir Hami Olarak Kinalızâde Ali Çelebi ve Muamma Türüne Katkısı". Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi, 2019, Cilt: 3, Sayı: 4, s. 124-140.
- Duru, Necip Fazıl; "Lütfullah Halîmî B. Ebî Yûsuf'un Bahru'l-Garâyib Adlı Eserinde Muamma Bahsi". Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 2011, Cilt: 18, Sayı: 25, s. 109-138.
- Edip, Kemal; "Fuzulî'nin Mu'amma Risalesi". Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi [DTCF Dergisi], Ankara 1949, Cilt: 7, Sayı: 1, s. 61-109.
- Elbir, Bilal; "Türk Edebiyatında Mu'amma ve Sururî'nin Bir Mu'amma Şerhi". Turkish Studies = Türkoloji Araştırmaları: International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, İstanbul 2009, Cilt: 4, Sayı: 6 [-Şerh- Prof. Dr. Cem Dilçin Adına], s. 82-94.
- Eliaçık, Muhittin; "Garip Bir Arapça Manzum Fıkhi Muamma". International Journal of Language Academy, Finland 2019, Cilt: 7, Sayı: 2, s. 265-270.
- Güler, Mehmet; Hâfız Osman Efendi'nin Ferâiz Lügazları". Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2015, Cilt: 39, Sayı: 1, s. 181-226.
- Güneş, Bahadır; "Bir Muammâ ve Lugaz Metni Hakkında". Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi, 2015, Cilt: 4, Sayı: 2, s. 526-545.
- Güven, Hikmet Feridun; "Mu'ammâ Üzerine Farsça Bir Risâle". Turkish Studies = Türkoloji Araştırmaları: International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Ankara 2014, Cilt: 9, Sayı: 6, [İsmail Yıldırım Armağanı Türk Dili ve Edebiyatı Sayısı]. s. 519-544.
- Hüseynova, Nigar; "Miskinli Veli'nin Atışmaları ve Muammaları". Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, 2011, Cilt: 4, Sayı: 8, s. 74-82.
- Kalpaki, Mehmet; "16-17. Yüzyıllarda Mahalle ve Semt Adları Kâmî'nin 'Lugaz'ı". <https://mehmetkalpakli.files.wordpress.com/2016/04/033-kaminin-lugazc4b1.pdf> [Erişim Tarihi: 23.12.2020].
- Karahan, Abdülkadir; "Mu'ammâ Edebiyatı ve Fuzulî'nin Mu'ammâları". Tasvir Gazetesi, 23.12. 1948.
- Kılıç, Muhammed Tayyib; "Bir Fıkıh Edebiyatı Türü Olarak Elgâz-ı Fıkhiyye (Fıkıh Bilmeceleri)". Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2015, Cilt: 17, Sayı: 1, s. 35-98.
- Korkmaz, Ferhat; "Lugaz". Mecmua, 2016, Sayı: 1, s. 29-30.
- Kürkçüoğlu, Kemal Edip; "Fuzulî'nin Mu'ammâ Risâlesi". Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi, Ankara 1949, Cilt: 7, Sayı: 1, s. 61-109.
- Levend, Ağâh Sırrı; "Nevâî'ye Atfedilen Esmâ-ı Hüsna Mu'ammâlarının Sahibi". TDAY, Belleten, Ankara 1958.

- Okur, Hüseyin; "Fıkıhta Bir Anlatım Yöntemi Olarak Lugaz". Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2016, Cilt: 9, Sayı: 42, s. 1904-1914.
- Öntürk, Tolga; "Türk Edebiyatında Muamma ve Sürûrî'nin 'Şerh-i Muammeyât-ı Mîr Hüseyin' Adlı Eseri". Türk - Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, 2017, Yıl: 5, Sayı:11, s. 222-239.
- Özdemir, Mehmet; "Dervîş Muhammed Şifâî'nin Şerh-i Şebistân-i Hayâl'indeki Muammâ Çözüm Yöntemleri Üzerine Bir İnceleme". Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi, 2017, Cilt: 6, Sayı: 2, s. 336-357.
- Özkat, Mustafa; "Sultan III.Murad'ın Lugazları ve Bu Lugazlara Yazılan Cevaplar". Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi, İstanbul 2020, Sayı: 43, s. 209-288.
- Öztoprak, Nihat; "Himmetzâde Abdî'nin Dîvân-ı Lugazı". Essays in Memory of Hazel E. Heughan, Hazel E.Heughan Educational Trust Publication, Edinburg 2007, s. 145-179.
- Sakaoğlu, Saim; "Bir Âşıklar Şöleni ve Bir Muamma". Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 2003, Sayı: 13, s. 115-127.
- Saraç, M. A. Yekta; "Muamma ve Divan Edebiyatındaki Seyri". İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
- Saraç, Yekta; "Emri'nin Muammaları". (Emrullah Emri, Edirneli). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul, [t.y.] Cilt: 7.
- Sarı, Mehmet; "Çizmecide Osman Râşit ve Lügaz Manzûmesi". Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları I. Afyonkarahisar, 2014, s. 269-280.
- Sarı, Mehmet; "Çizmecide Osman Râşit ve Lügaz Manzûmesi". Osmanlıca Örnek Metinlerle Edebiyat Araştırmaları, Ankara 2007, s. 125-138.
- Şahin, Oğuzhan; "Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin Muamma Şerhlerine Dair". Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 2016, Cilt: 16, Sayı: 2, s. 155-179.
- Şentürk, Ahmet; "Eski Bir Yazmadan Muammalar". Türk Folklor Araştırmaları Dergisi, No. 310, Mayıs 1975.
- Tala, Murat; "Arap Şiirinde Lügaz ve Mu'ammânın Yapısı: İbnü'l-Fârız'ın Dîvân'ına Teorik Bir Bakış". Cumhuriyet İlahiyat Dergisi, Konya 2018. Cilt: 22, Sayı: 2, s. 939-967.
- Top, Yılmaz; "Bursalı Seyyid Nakîb-Zâde Ni'metî'nin Muammâ Mecmuası ve Muammaları". [UHIVE] Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, 2014, Cilt: 2, Sayı: 5, s. 212-248.
- Toprak, M. Faruk, "Klâsik Arap Şiirinde Luğaz". Şarkiyat Araştırmaları Dergisi, 2001, Yıl: 1, Sayı: 3, s. 97-109. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 1997, Cilt: 27, s. 297-308.
- Türkay, Kaya; "Alî Şîr Nevâyî'nin Lügazları", Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten, 1996, Cilt: 42, Sayı: 1994, s. 157-168.
- Uraz, Murat; "Halk Edebiyatında Muamma". Türk Folklor Araştırmaları, İstanbul 1950, Cilt: I, Sayı: 8, s. 113-115.
- Usta, İbrahim; "Arap Literatüründe 'Luğaz/Elğâz' Kültürü". The Journal of Academic Social Science, 2009, Cilt: 2/1, s. 89-99.
- Usta, İbrahim; "Arap Literatüründe 'Lügaz' Kültürü". Doğu Araştırmaları, 2012, Cilt: 10/2 s. 159-170.
- Üst, Sibel; "Lugaz ve Nedim'den Bir Örnek". Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi, 2014, Cilt: 3, Sayı:1, s. 210-217.

Yavuz, Kemâl; “Nihânî'nin Sultan I. Selim Adına Yazdığı Muammalar Kasidesi ve Çözümü”. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi [İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi] [TDED], İstanbul 1998, Cilt: 28, s. 547-583.

Yazıcı, Mehmet Yunus; “III. Murâd'ın Lugazına Hakîkî'nin Verdiği Cevaplar: Ma'rifet-nâme”. Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi, 2017, Cilt: 4, Sayı:8, s. 142-181.

Yeşil, Selman; “Arap Edebiyatında Melâhin Eserleri (İbn Dureyd'in Kitâbu'l-Melâhin Örneği)”. Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (BÜİFD), 2017, Cilt: 5, Sayı: 9, s. 187-196.

Yeşil, Selman; “el-İhbâr bi'l-lezî Metodu ve Arap Dili Gramerindeki Yeri”. 2017, Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 10, s. 231-244.

IV. Bildiriler

Altunmeral, Mehmet; “Cerîde-i Sûfiyyedeki Sûfiyâne Lugazlar ve Manzûm Cevapları”. Uluslararası Toplum ve Kültür Araştırmaları Sempozyumu (3-5 Ekim 2019), Uluslararası Toplum ve Kültür Araştırmaları Derneği Yayınları, Çanakkale, s. 304-319, Ekim 2019.

Anbar, Elif Nur; “Bir 19. YY Lugaz Mecmuâsı: Lugazât”. Gazi Üniversitesi III. Genç Akademisyenler Sempozyumu, 2016, https://www.academia.edu/21583932/A_19TH_CENTURY_JOURNAL_OF_LUGAZ_LUGAZ%C3%82T [Erişim Tarihi: 30.05.2021.]

Arslan, Mehmet; “Muamma Çözüm Teknikleri ve Örnek Muamma Çözümleri”. Ordu Üniversitesi Uluslararası Klasik Türk Edebiyatı Sempozyumu (10-12 Mayıs 2012), Prof. Dr. Mehmed Çavuşoğlu Anısına, Ordu Üniversitesi Yayınları Bildiriler Kitabı, s. 507-511, Mayıs 2012.

Arslan, Mehmet; “Nâbî'nin Mu'ammâ ve Lugazları”. Vefatının 300. Yıldönümünde Şair Nâbî Sempozyumu Bildirileri, s. 321-325. Ankara 2014.

Avcı, İsmail; “Üsküp'te Yayımlanan Yıldız Gazetesindeki Yanıltmaçlar ve Lugazlar Üzerine”. -Geçmişten Günümüze- Balkanlarda Türkçenin Süreli Yayınlarındaki Yeri ve Önemi Sempozyumu Tebliğ Kitabı (11-14 Mayıs 2017, Bosna Hersek/Zenica), s. 358-387.

Çetres, Recai; “Birgivi'nin Kelime-i Tevhîde Dair Lügazı ve Üzerine Yazılan Şerhler”. Balıkesirli Bir İslam Âlimi: İmam Birgivi. Birgivi Sempozyumu, Cilt: 3, s. 495-507, Balıkesir 2019.

Elbir, Bilal; “Türk Edebiyatında Mu'amma ve Sururi'nin Bir Mu'amma Şerhi”. III. Klasik Türk Edebiyatı Sempozyumu (Prof. Dr. Cem Dilçin Adına), 13 Şubat 2009, Kayseri: Bildiriler. s. 115-127. Kayseri 2011.

Gür, Nagihan; “Osmanlı Kültürünün Bir Zihin Haritası: Şerh-i Lugaz-ı Râgıb”. Journal of Turkish Studies (Symposium in Honor of Prof. Dr. Günay Kut, Transcribing Manuscripts into Critical Analysis), Cilt: 5, s. 57-82, Aralık 2016.

Halıcı, Feyzi; “Halk Edebiyatında Muamma”. I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Cilt: 2, [Halk Edebiyatı], s. 119-132, Ankara 1976.

Sertkaya, Osman Fikri; “Çukurova'da Düzenlenen Bilmece, Muamma ve Lugazlar”. III.Uluslararası Çukurova Halk Kültürü Bilgi Şöleni (Sempozyumu), 30 Kasım-2 Aralık 1998, Ankara, s. 592-601, Adana 1999.

Üst, Sibel; "Türk Edebiyatında Bilmece ve Muammaların Göstergibilimsel Açidan Karşılaştırılması". Uluslararası Türklük Bilgisi Sempozyumu, 25-27 Nisan 2007, Erzurum: Bildiriler (K-Z). Cilt: 2. s. 1165-1178, Erzurum 2009.

V. Ansiklopedi Maddeleri ve Kitap Bölümleri

Akay, Nihat; "Lugaz Maddesi", Türk Ansiklopedisi. Millî Eğitim Basımevi, Ankara 1976, Cilt: 23.

Aktaş, Hasan; "Muamma/Manzum Bulmaca", "Lugaz/Manzum Bilmece", Klasik Türk Şiirinde Edebî Sanatlar, Yort Savul Yayınları, Edirne 2007, s. 209-210

Aktaş, Hasan; "Muamma/Manzum Bulmaca", Klasik Türk Şiirinde Edebî Sanatlar, Yort Savul Yayınları, Edirne 2007, s. 206-208

Aslan, Üzeyir, vd.; "Lugaz", Osmanlı Edebiyatını 200'ü, Otto Yayınları, Ankara 2018, s. 66-67.

Aslan, Üzeyir, vd.; "Muamma", Osmanlı Edebiyatını 200'ü, Otto Yayınları, Ankara 2018, s. 64-65.

Baysun, M. Câvit; "Muammâ", İslam Ansiklopedisi. Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1979, Cilt: 8, (İstanbul 1978-1986), s. 435-438.

Canım, Rıdvan; "Lügaz", Divan Edebiyatında Türler. Grafiker Yayınları, Ankara 2016, s. 126- 129.

Canım, Rıdvan; "Mu'ammâ", Divan Edebiyatında Türler. Grafiker Yayınları, Ankara 2016, s. 191-197.

Coşkun, Menderes; "Muamma, Lugaz", Sözü'n Büyüsü Edebî Sanatlar. Dergâh Yayınları, İstanbul 2012, s. 298-300.

Dilçin, Cem; "Muammâ ve Lügaz", Örneklerle Şiir Bilgisi. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009, s. 489-490.

Diriöz, Haydar; "Muammâ", Türk Ansiklopedisi. MEB, Ankara 1976, Cilt: 24, s. 364

Durmuş, İsmail; "Lugaz", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. TDV Yayınları, İstanbul 2003, Cilt: 27, s. 221-222.

Durmuş, İsmail; "Muamma", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. TDV Yayınları, İstanbul 2005, Cilt: 30, s. 320-322.

İsen, Mustafa vd.; "Lügaz", Eski Türk Edebiyatı El Kitabı. Grafiker Yayınları. Ankara 2018, s. 302.

İsen, Mustafa vd.; "Muamma", Eski Türk Edebiyatı El Kitabı. Grafiker Yayınları. Ankara 2018, s. 305-306.

Keskin, Neslihan Koç.; "Bilmece Niteliği Taşıyan Türler Muamma ve Lugaz.", Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giriş. Ankara 2018, s. 317-319.

Külekçi, Numan; "Lugaz", Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar. Akçağ Yayınları. Ankara 2016, s. 306-309.

Külekçi, Numan; "Muamma", Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar. Akçağ Yayınları. Ankara 2016, s. 301-305.

Meydan Larousse: "Lugaz Maddesi". Meydan Yayınevi, İstanbul 1972, Cilt: 8.

Özkırmılı, Atilla; "Muamma ve Lugaz", Türk Edebiyatı Ansiklopedisi. Cem Yayınevi, İstanbul 1984, Cilt: 3, s. 863.

Pala, İskender; "Lugaz", Divan Edebiyatı. Kapı Yayınları, İstanbul 2005, s. 69-71.

Pala, İskender; "Muamma", Divan Edebiyatı. Kapı Yayınları, İstanbul 2005, s. 71-72.

Saraç, M. A. Yekta; "Muamma' ve Lügaz", *Klasik Edebiyat Bilgisi Belâgat ve Biçim-Ölçü-Kayfiye*, Ankara 2019, Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 299-304.

Saraç, M. A. Yekta; "Muamma", *Eski Türk Edebiyatına Giriş: Söz Sanatları*, Eskişehir 2019, Anadolu Üniversitesi Yayınları, s. 93.

Saraç, M. A. Yekta; "Muamma", *Eski Türk Edebiyatına Giriş: Söz Sanatları*, Eskişehir 2019, Anadolu Üniversitesi Yayınları, s. 94.

Saraç, M. A. Yekta; "Muammâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. TDV Yayınları, İstanbul 2005, Cilt: 30, s. 322-323.

Türkmen, Fikret; "Lügaz", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*. Dergâh Yayınları, İstanbul 1986, Cilt: 6, s. 102-103.

Uzun, Mustafa; "Lugaz", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. TDV Yayınları, İstanbul 2003, Cilt: 27, s. 222-223.

Üzgör, Tahir; "Lugaz ve Muamma", *Edebiyat Bilgileri*, Veli Yayınları, İstanbul, 1983, s. 393-395.

VI. Devam Etmekte Olan Çalışmalar

Altınova, Mehmet, Kandemir, Şule; *Klasik Türk Edebiyatında Yer Alan Lugazların Ortaöğretimde Kullanılması Üzerine*.

Arslan, Üzeyir; *Lügaz Mecmuaları ve Türk Edebiyatında Lügazlar*.

Demizkazık, H. İbrahim; *Lugaz Çözme Yöntemleri Üzerine*.

Selçuk, Bahir ve Tuğluk Halil; *Divan Şiirinde Lügaz: Araştırma- Antoloji*.

Taştekin, Feyza; *Cambridge Üniversitesi Kütüphanesi Or. 1913 Numarada Bulunan Lugaz Mecmuası (Çeviriyazım-İnceleme)*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı ABD, Yüksek Lisans Tezi, 2020. [Devam Ediyor].

Yener, Zuhâl; *Türk Edebiyatında Ferdî Bilmeceler Üzerine Bir İnceleme: Muamma ve Lugaz Mecmuası*, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı ABD, Yüksek Lisans Tezi, 2008. [Devam Ediyor].

SONUÇ

Eski Türk edebiyatındaki lugaz ve muammalar üzerine yapılmış olan bu bibliyografya denemesinde görüldüğü üzere yapılan çalışmalar oldukça azdır. Dolayısıyla lugaz ve muamma konusunda daha çok çalışma yapılmaya ihtiyaç olduğu görülmüştür. Yapılmış olan bu bibliyografya çalışması ileride bu konuda çalışacak araştırmacılara kolaylık sağlamayı ve faydalı olmayı amaçlamaktadır. Çalışmada sadece eski Türk edebiyatında yapılmış olan akademik çalışmalara yer verilmiş olup diğer dil ve edebiyatlarda yapılan çalışmalara değinilmemiştir. Bu bağlamda hazırlanan makalede; on yedi tez, yedi kitap, altmış dokuz makale, on bir bildiri, yirmi dokuz ansiklopedi maddesi ve kitap bölümü ile altı tane şu anda devam etmekte olan çalışma tespit edilmiştir. Yapılan tespitlere göre lugaz ve muamma üzerine on bir çalışmasıyla dikkat çeken araştırmacı Mehmet Arslan'dır. Bununla birlikte Üzeyir Aslan danışmanlığında yapılan yedi yüksek lisans ve bir doktora tezi literatüre önemli ölçüde katkı sağlamıştır. Çalışmaya sözlük ya da sözlük değerindeki çalışmalar dâhil edilmemiştir. Listelenen çalışmaya gözden kaçan kaynaklar ve yeni yapılacak çalışmalar dâhil edildiğinde lugaz ve muamma üzerine yapılan çalışmaların sayısı daha da artacaktır.

KAYNAKÇA

- ALTINOVA, Mehmet (2018), "Eminönü Halkevi'nin Çıkarıldığı Halk Bilgisi Haberleri Dergisi ve Sistematik İndeksi", Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi, Cilt:1, Sayı: 2, s. 139.
- DURMUŞ, İsmail (2003), "Lugaz", TDVİA, Ankara, Cilt: 27, s. 221-222.
- DURMUŞ, İsmail (2005), "Muamma", TDVİA, İstanbul, Cilt: 30, s. 320-322.
- HATUNOĞLU, Ömer (2013), *Millet Kütüphanesi Ali Emirî Manzum 567'deki Lugaz Mecmuası (vr. 334b-383b) (İnceleme-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- KARATAŞ, Turan (2001), *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Perşembe Kitapları.
- KOMİSYON (2008), *Yabancı Sözlere Karşılıklar Kılavuzu*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ÖNAL, Sevda (2003), *Klasik Türk Edebiyatı Bibliyografyası (1930-2003)*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.
- SARAÇ, M. A. Yekta (2005), "Muamma", TDVİA, İstanbul, Cilt: 30, s. 322-323.
- UZUN, Mustafa İsmet (2003), "Lugaz", TDVİA, Ankara, Cilt: 27, s. 222-223.